

Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğrenim Sürecinin Etkilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Ece YOLCU*
İrem ŞAHİN YOLUK**

Öz: Geçici koruma statüsünde ya da sığınmacı olan öğrencilerin uyum sürecinde ve dil öğreniminde pek çok sorun yaşadığı görülmektedir. Bu süreçlerin öğrenciler üzerinde psikolojik, sosyal ve duyuşsal gibi birçok açıdan etkileri söz konusudur. Öğrencilerin dil öğrenme sürecindeki deneyimleri ve bu sürecin psikososyal açıdan etkilerini belirleme amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, Suriyeli öğrencilerin bulunduğu okullarda çalışan öğretmenlere ulaşılmıştır. Olgubilim deseniyle nitel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmanın örnekleme kartopu yöntemiyle belirlenmiştir. Hazırlanan 7 açık uçlu sorudan oluşan çevrim içi bir form aracılığıyla 20 öğretmenden veri toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde tematik analiz yönteminden yararlanılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda, öğrencilerin Türkçe ile karşılaşmalarının daha çok okul ortamında olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dil öğrenim sürecinde sosyal çevreden ve aileden destek alamama gibi sorunlarla karşılaştıkları, bu sorunların daha çok öz kültüre bağlı kalma çabası, diller arası farklılıklar gibi durumlardan kaynaklandığı belirtilmiştir. Türkçe öğrenmenin, öğrencilerin ana dillerine katkı sağlayıcı olduğu ve ailelerin uyum sürecine yardımcı olabildiği ifade edilmiştir. Ayrıca Türkçe öğrenmek öğrencilerin uyum güçlüklerini azaltsa da öğrencilerin öz kültürlerini koruma eğiliminin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli öğrenciler, Türkçe öğrenimi, uyum süreci, dil öğreniminin psiko-sosyal etkileri, tematik analiz

Teachers' Opinions on the Effects of Syrian Students' Turkish Learning Process

Abstract: It is observed that students with temporary protection status or who are refugees experience many problems in the adaptation process and language learning. These processes have many effects on students such as psychological, social and emotional aspects. In this study, which was conducted to determine the experiences of students in the language learning process and the psychosocial effects of this process, teachers working in schools where Syrian students are located were reached. The sample of this study, which was designed as a qualitative research with a phenomenological design, was determined by the snowball method. Data was collected from 20 teachers through an online form consisting of 7 open-ended questions. Thematic analysis method was used in the analysis of the collected data. In line with the results obtained from the teachers' opinions, it was revealed that students' encounters with Turkish were mostly in the school environment. It was stated that students encountered problems such as not receiving support from the social environment and family during the language learning process, and that these problems mostly stemmed from situations such as the effort to remain loyal to the home culture and differences between languages. It was stated that learning Turkish contributes to students' native language and that families can help the adaptation process. It has also been stated that although learning Turkish reduces students' adaptation difficulties, students' tendency to preserve their own culture is high.

Keywords: Syrian students, Turkish learning, Adaptation process, Psycho-social effects of language learning, Thematic analysis

* Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana-Türkiye, ORCID: 0000-0003-4266-7957, e-posta: eduser@cu.edu.tr

** Sorumlu yazar Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana-Türkiye, ORCID: 0000-0001-7146-0205, e-posta: sahin.irem@gmail.com

Giriş

Dil iletişimin en önemli araçlarından biridir. Çeşitli yaşam koşulları, tek dilli olarak yaşamını sürdüren kimselerin değişen koşullara uyum sağlayabilmesi için beklenmedik bir anda çok dilli olmaları ihtiyacını doğurabilir. Dünyada artan etkileşimle birlikte çok dilli ortamların her geçen gün arttığı söylenebilir (Günay, 2015). Çok dilli ortamların oluşmasını sağlayan en önemli olgulardan biri göçtür. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Daire Başkanlığı'nın 2 Kasım 2023 tarihinde güncellediği verilere göre ülkemizde 3.254.904 geçici koruma statüsünde Suriyeli bulunmaktadır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye'ye uyum ve entegrasyon süreci sığınma amaçlı yapılan göçler bağlamında önemli bir yere sahiptir. Sığınma amaçlı göçler başladığından beri, Türkiye'de sığınmacıların ülkeye uyum ve entegrasyonu adına yürütülen ve devam eden çalışmalar bulunmaktadır (ORSAM – Ortadoğu Çalışmaları Merkezi*, PİKTES – Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar için Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi** gibi). Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar ile ilgili olarak "sığınmacıların toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak için kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından faydalanarak uyum faaliyetlerinin planlanacağına" ilişkin kanun çıkarılarak uyum sorununa hukuki zeminde de yer verilmiş (Duğan & Gürbüz, 2018, s.534) ve bu doğrultuda İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı bir "Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı" kurulmasına kanaat getirilmiştir (Karasu, 2016).

Türkiye'de atılan bu kurumsal adımların yanı sıra hem Türkiye'de hem de dünyada Suriyeli sığınmacıların uyum ve entegrasyon sürecinde önemli bir yer tutan ev sahibi kültürün dilini öğrenme süreçlerine ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar bu sürecin sığınmacıların gelecek beklentilerini ve ev sahibi kültürde yer edinme mücadelelerini ortaya koymakta (Bernhard, 2022) ve yeniden yerleşme memnuniyetlerini arttırdığını göstermektedir (Çatibuşića, Gallagher & Karazi, 2021). Sığınmacıların ev sahibi kültürün dilini öğrenme motivasyonlarının incelendiği bir araştırmada, ev sahibi kültürün dili öğrenmenin temel nedenlerinin mesleki kariyer, akademik kariyer, hayatta kalma ihtiyacı ve sosyal uyum olduğunu göstermiş ve motivasyonları yüksek bulunmuştur (Türker & Çelik, 2022). Almanya, Türkiye, İsveç, Danimarka, Norveç, Fransa, Malezya, Avusturya ve Romanya'da bulunan 45 Suriyeli sığınmacı ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada, sığınmacılar ev sahibi kültürün dilini öğrenme sürecinde ekonomik, kişisel, sosyal, dilsel, zamansal ve psikolojik güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir (Al Masri & Abu-Hayyash, 2020).

Yaşanan tüm bu gelişmeler çerçevesinde, Türkiye'deki sığınmacıların uyumun en önemli adımı olan dilin öğrenilmesinde yaşadığı çeşitli güçlükler ve bu sürecin bazı etkileri olduğu söylenebilir. Türkiye'de bulunan Suriyeli öğrencilerin artık pek çok okulda Türk öğrencilerle birlikte eğitim aldıkları bilinmektedir. Bu durum öğrencilerin, Türkçe öğrenmesinin yanı sıra Türkiye ve Türk kültürüne uyum sağlamasını zorunlu kılmaktadır. Ancak yeni bir dil öğrenimi ve yeni bir kültüre uyum sağlama süreci, farklı sosyal ve psikolojik etkileri beraberinde getirmektedir. Uyum sürecinin en önemli paydaşlarından biri milli eğitim sistemi içerisine dahil olan sığınmacıların eğitiminde yer alan öğretmenler olmuştur. Bu araştırma, Suriyeli sığınmacılarla birinci basamakta temas kuran öğretmenlerin bakış açısı ile onların ikinci dil öğrenme süreçlerinin ev sahibi ülkedeki yaşamlarına nasıl yansıdığını sorgulamaktadır. Burada dil öğrenme süreci Türkçe'nin yabancı dil ya da ikinci dil olarak öğrenimi sürecini yansıtmaktadır.

Göç olgusu sonucunda kültürlerin karşılaşmasına yol açan önemli bir toplumsal olaydır. Göç edilen yerin sahip olduğu kültürel öğelerin göçmenler tarafından edinilmesi uzun zaman gerektiren bir durumdur. Özellikle hedef dilin edinilmesi uyum sorunlarının önüne geçen en önemli faktörlerden bir olduğundan, dil edinim süreci çoğunlukla (özellikle planlı göçlerde (iş, eğitim, sağlık vb. durumlarda) göçten önce başlar. Dil ediniminde süreci etkileyen bazı etmenler söz konusudur. Hedef dilin edinilmesinde yeterlik, maruziyet ve teşvikler gibi durumların etkili olduğundan söz edilebilir (Kristen, Mühlau & Schacht, 2016). Hedef dile maruz kalma düzeyi ve bu doğrultuda dil edinimindeki yeterlik ile ekonomik açıdan dil becerilerinin geliştirilmesine olanak sağlayacak teşviğe sahip olmak dilin edinilmesine katkı sunabilir. Ayrıca, AlHammedi (2016) dil ediniminde devlet politikaları, çeşitli politik aktivitelere katılma durumu ya da kültürel etkileşimin de etkili olduğunu ifade etmektedir. İnsanların göç edilen ülkedeki zorunluluk, orada oy kullanma ya da sivil toplum kuruluşlarına yer alma gibi roller yerine getirme ya da kültürel etkileşimde bulunabilme açısından dil öğrendikleri görülebilir.

Hedef dil ile anadil arasındaki dilbilimsel benzerlikler ya da farklılıklar da dil öğreniminde belirleyici ya da sınırlayıcı olabilir. Ispording, ve Otten (2014), diller arası mesafenin öğrenenler için sürecin başında bir dezavantaja dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Ancak dil edinim sürecinde maruziyetin artması, göç edilen ülkedeki dili öğrenmede katkı sağlayabilir. Örneğin, Almanya'ya göç eden Suriyelilerin yararlandığı olanaklara bakıldığında, dil edinim sürecine diğer ülkelerden gelen göçmenlere kıyasla daha geriden başlasalar da özellikle maruziyet açısından dil derslerine katılma, eğitim alma ya da iş gücünün bir parçası olma gibi olanaklardan daha fazla yararlandıkları görülmüştür. Bu durumun dil edinim sürecini hızlandırdığı görülmektedir (Kristen & Seuring, 2021). Farklı ülkelere göç eden göçmen ya da sığınmacıların dile maruziyeti önemli bir katkı sağlarken, ailenin ve içinde bulunulan sosyal çevrenin hedef dilin kullanımı desteklemesi de önemlidir. Özellikle göç eden ailelerde hedef dilin kullanılması dil edinim sürecini kolaylaştırabilir.

Türkiye ölçeğinde, öğretmenlerle Suriyeli sığınmacıların Türkçe öğrenme sürecine ilişkin pek çok çalışma yürütülmüştür. Bu araştırmalarda Suriyeli öğrencilerle çalışan sınıf öğretmenlerinin uygulamaları (Taşkaya & Ersoy, 2016), Suriyeliler için açılan Türkçe kurslarının değerlendirilmesi (Büyükikiz & Çangal, 2016), Suriyeli öğrencilerin eğitimi ve eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar (Erol Emiroğlu, 2018), Suriyelilerle çalışan öğretmenlerin deneyimleri ve görüşleri (Kardeş & Akman, 2018; Boylu & Çal Işık, 2019) ve Suriyeli öğrencilerin okula uyum sürecinin (Yiğit, Şanlı & Gökalp, 2021) incelendiği görülmüştür. Ancak bu çalışmaların çoğunlukla süreçte yaşanan sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik ihtiyaçları ortaya koymayı amaçladığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde sürecin Suriyeli sığınmacılarda yarattığı psikolojik ve sosyal etkilere yönelik herhangi bir inceleme yapılmadığı görülmüştür. Ayrıca, süreçte etkin bir şekilde yer alan ve öğrenciler ile aileleriyle birebir iletişim halinde olan öğretmenlerle bu etkilerin tartışılması dil eğitimi ve uyum sürecinin etkililiği konusunda önemli katkılar sağlayabilir. Araştırma sonuçlarının, sığınmacı konumundaki öğrencilerin dil öğreniminde yaşadıkları güçlüklerin nedenlerini ortaya koymak, bu sorunların dilsel ve psikolojik açıdan nedenlerini ve çözüm yollarını belirlemeye çalışmak, son olarak da öğrencilerin Türkçe öğreniminin kültüre (öz kültür ve hedef kültür) aidiyet ve yabancılaşma açısından etkilerini belirlemek açısından önemli çıktıları olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen sonuçların öğretmenlerin sahadaki uygulamalarına ve uyum sürecine yönelik politikalara da yön gösterici olabileceği söylenebilir. Kısacası bu araştırma ile geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacıların örgün eğitim içerisinde Türkçeyi nasıl edindikleri ve bu süreçteki deneyimlerine ilişkin bir çerçeve sunulması hedeflenmektedir.

Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, geçici koruma statüsü ve sığınmacı olan Suriye kökenli öğrencilerin Türkiye'ye uyum ve entegrasyon sürecinde örgün eğitim gördüğü kurumlardaki öğretmenlerinin, bu öğrencilerin Türk dilini öğrenme ve dili kullanma sürecindeki deneyimlerini ve bu süreçte yaşadıkları psikososyal etkileri ortaya koymaktır. Bu ana amaç çerçevesinde araştırmada:

- 1) Öğrencilerin Türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
  - 2) Öğrencilerin Türkçe öğreniminde karşılaştıkları sorunların nedenleri nelerdir?
  - 3) Öğrencilerin Türkçe öğreniminin ana akım kültüre aidiyet duygularına etkileri nelerdir?
  - 4) Öğrencilerin Türkçe öğreniminin öz kültürlerine yönelik yabancılaşma açısından etkileri nelerdir?
- sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Nitel araştırma desenlerinden olgubilim araştırma deseniyle yürütülen bu araştırma bir durumu ayrıntılarıyla ortaya koymaya amaçlamaktadır. Olgubilim yaklaşımına dayalı araştırmalar, katılımcıların bir olgu hakkındaki deneyimlerini ortaya koymasına aracılığıyla araştırılan konuya ilişkin bir çerçeve ortaya koymaktadır (Creswell & Creswell, 2018). Buradaki araştırma kapsamında Suriyeli sığınmacı öğrencilerin Türkçe öğrenimi sürecinin psiko-sosyal etkilerinin ayrıntılı bir şekilde ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu Suriyeli öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapan 20 öğretmenden (14 kadın, 6 erkek) oluşmaktadır. Örneklem yöntemi olarak kartopu yönteminden yararlanılmıştır. PİKTES projesinde ya da Suriyeli öğrencilerin olduğu okullarda çalışmış öğretmenlere ulaşılarak, bu öğretmenler aracılığıyla Suriyeli öğrencilerle çalışan başka öğretmenlere de ulaşılmıştır. Katılımcıların 13'ü (%65) ilkököl, 7'si (%35) ise ortaokul düzeyinde görev yapmaktadır. Ayrıca katılımcıların 5'i (%25) 6-10 yıl, 6'sı (%30) 11-15 yıl, 6'sı (%30) 16-20 yıl ve 3'ü (%15) 21 yıl ve üzeri hizmet yılına sahiptir. Bunun yanı sıra katılımcıların 7'si (%35) sınıf eğitimi, 4'ü (%20) Türkçe eğitimi, 3'ü (%15) fen eğitimi, 2'si (%10) matematik eğitimi, 1'i (%5) İngiliz dili eğitimi, 1'i (%5) sosyal bilgiler eğitimi, 1'i (%5) görsel sanatlar eğitimi, 1'i (%5) psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) branşlarına mensuptur.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken		Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Cinsiyet	Kadın	14	70
	Erkek	6	30
Görev Yapılan Okul Türü	İlkokul	13	65
	Ortaokul	7	35
Hizmet Yılı	6 – 10 yıl	5	25
	11 – 15 yıl	6	30
	16 – 20 yıl	6	30
	21 yıl ve üzeri	3	15

Branş	Sınıf Eğitimi	7	35
	Türkçe Eğitimi	4	20
	Fen Eğitimi	3	15
	Matematik Eğitimi	2	10
	Sosyal Bilgiler Eğitimi	1	5
	İngiliz Dili Eğitimi	1	5
	Görsel Sanatlar Eğitimi	1	5
	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	1	5

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama sürecinde araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve «Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğrenim Süreci ve Sürecin Psikolojik Etkilerine Yönelik Öğretmen Görüş Formu» kullanılmıştır. Biri eğitim programları ve öğretim alanında doktora eğitimi almış, bir diğeri de psikolojik danışma ve rehberlik alanında doktora eğitimi almış ve nitel araştırmalar yürüten araştırmacılar tarafından hazırlanan görüş formu 7 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Öğretmen görüş formunun hazırlanması sürecinde araştırmacının hedefleri çerçevesinde alan yazın taraması gerçekleştirilerek mevcut araştırmalarda kullanılan sorular gözden geçirilmiş ve bu araştırmacının amacına uygun sorular hazırlanmıştır. Form uygulama öncesinde eğitim programları ve öğretim alanında nitel araştırmalar yürüten bağımsız iki araştırmacının uzman görüşüne sunulmuş ve alınan geri bildirimler sonucunda son hali verilerek uygulanmıştır. Formda yer alan sorular şu şekildedir:

1. Öğrencilerin Türkçe öğrenme süreci nasıl başlıyor ve devam ediyor? Bu süreçte yaşadıkları sorunlar nelerdir?
2. Öğrencilerin dili öğrenmede yaşadıkları güçlüklerin nedenleri nelerdir?
3. Öğrencilerin Türkçe öğrenirken kendi kültürleri açısından sorun yaşadıklarını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
4. Türkçe öğrenmenin öğrencinin kendi ana dilindeki becerilere etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa nasıl bir etki oluştuğunu düşünüyorsunuz?
5. Türkçe öğrenen öğrencilerin aileleriyle iletişiminde herhangi bir değişim gözlemlediniz mi? Evetse nasıl?
6. Türkçe öğrenen öğrencilerin kendilerini hangi kültüre daha ait hissettiğini düşünüyorsunuz? Neden?
7. Öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinin psikolojik uyumlarına etkileri nelerdir? Süreçten psikolojik olarak nasıl etkilendiklerini düşünüyorsunuz?

İşlem

Araştırmada veriler çevrim içi formlar üzerinden toplanmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılan örnekleme araştırmacılar tarafından sığınmacı öğrencilerin bulunduğu okullardaki öğretmenler ile iletişime geçilmiştir. Gönüllü olan öğretmenler ile araştırmacının çevrim içi bağlantısı paylaşılmıştır. Araştırmaya dahil olan gönüllü öğretmenlerden, araştırmaya çevrelerinde katkı sunabilecek başka öğretmenler ile araştırma bağlantısını paylaşmaları talep edilmiştir. Böylece 20 kişiden oluşan Suriyeli sığınmacıların olduğu okullarda görev yapan öğretmen grubundan 2023 Eylül ayında çevrimiçi veri toplanmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde tematik analiz yönteminden yararlanılmıştır. Tematik analiz, sadece belli kelimeler ya da ifadelerin sayılması ile ilgili değil, bunların veriler içerisindeki örtük ve açık fikirlerin belirtilmesine odaklanır. Kodlar ise bu doğrultuda ortaya çıkarak ham veride temayla ilgili fikirlerin sonraki analiz süreçleri için belirteçleri olarak yer alır (Guest, MacQueen & Namey, 2012). Tematik analiz, katılımcıların yaşamış tecrübeleri, görüşleri, bakış açıları, davranışları gibi durumları tanımlamakta kullanılabilir (Clarke & Braun, 2016). Analiz sürecinde ham veriler analize uygun şekilde hazırlandıktan sonra tematik analiz sürecine başlanmıştır. Bu doğrultuda analiz, kodlar ve temalara yönelik genel bir değerlendirme yapılarak taslak şeklinde temaların oluşturulması, kodların ilişkilendirilmesi ve en sonunda temaların son halinin verilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanmasında çeşitli yollardan yararlanılmıştır. Her iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak analiz edilen verilerden elde edilen temalar ve kodlar karşılaştırılarak analize son hali verilmiştir. Her iki araştırmacının gerçekleştirdiği analizlerden elde edilen kodlar üzerinden hesaplanan Miles & Huberman kodlayıcı güvenilirliği kat sayısı 0.93'tür. Araştırmada ayrıca uzman görüşü, katılımcı teyidi, bilgilendirilmiş onam ve detaylı betimleme gibi önlemlerden de yararlanılmıştır. Araştırmacının etik boyutuna ilişkin, görüş formunu dolduran katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuştur. Ayrıca söz konusu araştırma, Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulunun 06.10.2023 tarihli ve 3 nolu kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacı öğrenciler ile birinci basamakta temas kuran öğretmenlerin Suriyeli sığınmacı öğrencilerin dil öğrenme süreçleri ve bu sürecin ev sahibi ülkedeki yaşamlarına nasıl yansıdığını ortaya koyan bu araştırmanın bulguları çeşitli temalar altında toplanmıştır. Bu temalar “Türkçe öğrenme sürecinin nasıl başladığı”, “Süreçte karşılaşılan zorluklar”, “Zorlukların nedenleri”, “Türkçe öğrenme sürecinin ana dile etkisi”, “Türkçe öğrenme sürecinin aile bağlarına etkisi”, “Türkçe öğrenme sürecinin kültürel bağlağa etkisi” ve “Türkçe öğrenme sürecinin psikolojik etkileri” şeklindedir. Bulgular betimsel olarak ifade edilmiş ve katılımcıların ifadelerinde yer alan alıntılar ile sunulmuştur.

Öğretmenlere öncelikle Suriyeli öğrenciler için dil öğrenme sürecinin nasıl başladığı sorulmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlerin 11’i öğrencilerin Türkçe öğrenmeye okulda başladığını, altısı öğrenmenin sosyal ortamlarda başladığını, diğer üç öğretmenin ise öğrenmenin her iki yerde de başladığını ifade ettiği görülmüştür. Ö4 bu konuda “Öğrenciler Türkçe ile ilk defa okulda karşılaşılıyor ve sosyal hayatta çok az maruz kalıyorlar bunun için öğrenmeleri zor oluyor” olarak görüş belirtirken, Ö10 sosyal öğrenmeden söz ederek durumu “İlk başta sosyal öğrenme ile başlıyor evde aile içerisinde Arapça konuşulması ilk sorunumuz oluyor, ayrıca Suriyeli öğrenciler kendi arasında da Arapça konuşmayı tercih ediyor” şeklinde açıklamıştır. Bu öğrenme sürecinde yaşanan zorluklar ise Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2.

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar

Tema: Karşılaştıkları zorluklar
Öğrencinin Türkçe öğrenimi konusunda sosyal çevresince desteklenmemesi
Ailenin Türkçe öğrenimine karşı direnci
Ailenin Türkçe öğrenimine karşı isteksizliği
İki dilin dil bilgisi ve alfabe farklılıkları
Ailenin Türkçe öğrenimine karşı önyargısı
İletişim becerileri eksikliği
Öğrencilerin Türkçe öğrenimine karşı direnci
Deneyimleri ifade etmede sorun yaşanması
Ötekileştirilme
Öğrencinin Türkçe öğrenimine karşı isteksizliği

Tabloda da görüldüğü gibi öğrencilerin en sık yaşadığı zorluklar sosyal çevrenin öğrenim sürecini desteklememesi ve ailenin Türkçe öğrenimine karşı direncidir. Ayrıca ailenin isteksizliği, diller arası farklılıklar, ailenin önyargısı gibi sorunlar da görülmektedir. Bu doğrultuda Ö6 ve Ö11 ailelerin direnci ve ön yargısını “Ailelerinin Türkçeye karşı oluşturduğu tepki öğrencilerin öğrenmesini engelliyor Türkçe öğrenmenin gerek olmadığını çocuklarına aşıyorlar (Ö6)”, “Kültür farkı, ailelerin direnç göstermeleri (Ö11)” olarak ifade etmişlerdir.

Öğretmenler Türkçe öğrenim sürecinde yaşanan zorlukların nedenlerini de dile getirmişlerdir. Bunlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinde karşılaştığı zorlukların nedenleri

Tema: Zorlukların nedenleri
Öz kültüre bağlı kalma çabası
Ana dilleri ve Türkçe arasındaki dil bilgisi farklılıkları
Alfabe farkı
Sığınmacı öğrenci mevcudunun fazlalığı
Kültür farklılıkları
Tercüme desteğinin yokluğu
Aile tutumu
Genel kültür eksikliği
Dilin kullanım alanının okulla sınırlanması

Öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde yaşadıkları zorluğun en önemli sebebi öğretmenler tarafından öz kültüre bağlı kalma çabası olarak ifade edilmiştir. Ayrıca anadil ve Türkçe arasındaki dil bilgisi farklılıkları, alfabe farkı, sığınmacı öğrenci mevcudunun fazlalığı, aile tutumu gibi sebepler de ortaya konmuştur. Buna yönelik Ö3 “Öğrendikleri Türkçeyi evde ve yakın aile çevresinde pekiştiremediği için, kültürlerini koruma adına, okuldan sonra Türkçe konuşmayı kendileri de çok tercih etmiyor” şeklinde hem ailenin tutumundan hem de kültürlerini koruma çabalarından söz etmiştir. Ö4 ise öz kültürü

koruma adına çevrenin tutumunu da belirterek öğrenme zorluğunu “Türkçeyi öğrenmek ve benimsemek açısından bazen kendi çevreleri tarafından baskı görebiliyorlar. Türkçe öğrenmek kendi kültürlerinden uzaklaşma ve yozlaşma olarak nitelendirilebiliyor” olarak açıklamıştır.

Araştırmada Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinin ana dillerine etkisi de sorulmuştur. Bu doğrultuda öğretmenlerin görüşleri Tablo 4’te belirtilmiştir.

Tablo 4.

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinin ana dillerine etkisi

Tema: Türkçe öğrenme sürecinin ana dille etkisi

Katkı sağlayıcı

Özgüven arttırıcı

Herhangi bir etkisi yok

Ket vurucu

İletişimi arttırıcı

Tabloda belirtildiği gibi öğretmenlerin öğrenme sürecinin ana dile etkisi bağlamındaki görüşleri katkı sağlayıcı, özgüven arttırıcı ya da herhangi bir etkisi olmadığı şeklindedir. Bununla ilgili olarak Ö4 bu katkıyı şöyle ifade etmiştir: “Çok dilli yetişmenin avantajlarını görüyorum. Ayrıca okul içinde Türkçe öğrenen öğrencilerin okulda daha aktif olduğunu, derslere ve etkinliklere daha fazla katılım gösterdiği söylenebilir”. Ö6 ise farklılıkların ket vurucu etkisini “Evet düşünüyorum farklı kültür ve dil ailesinden olduğumuz için her ne kadar dilimizde Arapça kelime olsa da bu farklılıklar dilini öğrenmelerini engelliyor ayrıca Türkiye’de doğan çoğu Suriyeli öğrenci Arapçanın konuşma dilini biliyor yazı diline hakim değil” şeklinde dile getirmiştir.

Bir diğer soruda ise öğretmenlerin bu dil öğrenme sürecinin aile açısından etkileri sorulmuştur. Öğretmenlerden 7’si Türkçe öğrenme sürecinin herhangi bir etkisi olmadığını ifade ederken, 11 öğretmen bu sürecin Türkiye’ye entegrasyonu kolaylaştırıcı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenlerden bazıları (f:4) Türkçe bilmenin öğrencinin ailede bir statü edinmesini sağladığını ve ailede iletişimi kolaylaştırıcı (f:2) olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Ö10 “Evet evde ailelerine Türkçeyi öğretip uyum sorunlarını engelliyorlar” diyerek entegrasyonu kolaylaştırıcı etkisinden söz ederken, Ö4 bu sürecin etkisini “Türkçe öğrenen öğrenci ailesi ile Türkçe konuşulan kurumlar arasında bir köprü görevi görüyor. Bu da çocuğa bazen yaşından büyük sorumluluklar yüklenmesine neden oluyor” şeklinde ifade etmektedir.

Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin dil öğrenme süreçlerinin kendi kültürlerine herhangi bir etkisi olup olmadığı sorulduğunda verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5.

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinin kültürel bağlılıklarına etkisi

Tema: Türkçe öğrenme sürecinin kültürel bağlılıklarına etkisi

Kendi kültürlerini koruma eğilimi gösterme

Türk kültürüne yaklaşma

Çok kültürlülüğü benimseme

Kültürel karmaşa yaşama

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme süreçlerinin kültürü nasıl etkilediğine yönelik bulgulara bakıldığında, en sık vurgulanan durumun “kendi kültürlerini koruma eğilimi gösterme” olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Türk kültürüne yaklaşma, çok kültürlülüğü benimseme ve kültürel karmaşa yaşamadan da söz edilmiştir. Bu konuda, Ö11 kendi kültürlerin koruma eğilimi gösteren öğrencilerden “Özellikle annelerinden kaynaklı kendi kültürlerine daha yakınlar” şeklinde bahsetmiştir. Dili erken öğrenmenin yararına değinen Ö4 ise bu durumla ilgili “Türkçeyi özellikle küçük yaşlarda öğrenen ve Türk kültürüne maruz kalan öğrenciler çok kültürlü bir yapıya ait hissediyorlar” demiştir. Ayrıca bir karmaşa yaşandığına ilişkin Ö6’ nın görüşü ise şöyledir: “Türkiye’de doğanlar Türkçeyi daha iyi kullandıkları için Türk kültürüne daha yakın ama genelde arafta kalıyorlar iki kültüre de uyum sağlayamıyorlar”.

Son olarak öğretmenler dil öğrenme sürecinin Suriyeli öğrenciler üzerindeki psikolojik etkilerine yönelik görüşlerini ifade etmişlerdir. Bununla ilgili olarak aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 6.

Türkçe öğrenme sürecinin Suriyeli öğrenciler üzerindeki psikolojik etkileri

Tema: Türkçe öğrenme sürecinin psikolojik etkileri

Zamanla azalan uyum zorlukları

Özgüvende artış

Kaygı/korku

Mutlu olma

Empati becerilerinde artış

İletişim becerilerinin iyileşmesi

Önyargı

Azim ve çaba gösterme

Aidiyet duygusunda artış

Öğretmenlerin görüşlerine göre Türkçe öğrenme süreci öğrenciler açısından zamanla azalan uyum zorlukları, özgüvende artış, kaygı/korku, mutlu olma gibi çeşitli psikolojik etkilere yol açmaktadır. Bazı öğretmenler bu konuyla ilgili görüşlerini dile getirmişlerdir: “Aidiyet hissi dil becerileriyle doğru orantılı olarak artıyor diyebilirim (Ö19), Olumlu etkileniyorlar. Öğretmenleriyle iletişim kurmaya başlamak mutlu hissettiriyor (Ö11), Türkçe öğrenme başladıkça ve ilerledikçe tam iyi uyum sağladıkları bu yüzden de psikolojik anlamda daha iyi hissettiklerini fark ettim (Ö16), Daha kolay oryantasyon (Ö18)”.

Genel olarak bakıldığında, Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarda çalışan öğretmenlerin bakış açısına göre öğrencilerin Türkçe öğrenimi sürecinin daha çok okulda başladığı, sosyal ortam ve aile tarafından yeterince desteklenmediği görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri, ailelerin Türkçe öğrenimi konusundaki direncinin öğrencilerin bu süreçte sorun yaşadıklarını, daha yavaş bir öğrenme sürecine neden olduğunu göstermektedir. Ayrıca kendi kültürünü kaybetme korkusu ve diller arası farklılıklar da yaşanan zorlukların önemli sebepleri arasında sayılmıştır. Öğrencilerin Türkçe öğreniminin kendi dillerinde ya da başka dillerde iletişim kurma konusunda da bir özgüven sağladığı belirtilmiş, bazı öğretmenler ise bu açıdan Türkçe öğreniminin herhangi bir etkisi olmadığını söylemiştir. Türkçe öğrenmenin öğrencilerin aile yaşamlarına yansması uyum sürecinde ailenin de entegrasyonuna katkı sağlayıcı ya da ailede Türkçe bilen çocuklara bir statü veya yer sağlayıcı bir rolü olduğu görülmüştür. Yine bazı öğretmenler, aile üzerinde herhangi bir etki gözlemlemediklerini ifade etmişlerdir. Türkçe öğrenimi süreci, öğrencilerin özgüven artışı, uyum sağlama, kaygı ve korkudan uzaklaşma, mutlu olma, iletişim becerisini artırma gibi yönlerden gelişimine katkı sağlasa da, öğrencilerin kendi kültürlerine bağlı kalma eğilimi gösterdikleri az sayıda öğrencinin ise hedef kültüre (Türk kültürü) yaklaştığı ya da çok kültürlü bir yapı edinmeye başladığı belirtilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenim süreci ve sürecin psiko-sosyal etkilerine yönelik öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmadan, geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacıların örgün eğitim içerisinde Türkçeyi nasıl edindiklerine ve bu süreçte neler yaşadıklarına ilişkin bir örüntü ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen ilk bulgu, Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi nasıl öğrendiğine ilişkin olmuştur. Katılımcılar öğrencilerin Türkçeyle etkileşiminin hem edinim hem de öğrenme yoluyla gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. TDK(2023)'nin bir şeye sahip olmak olarak ifade ettiği edinim, farkında olmaksızın gerçekleşen bir süreçtir. Suriyeli öğrencilerin Türkçe ile sosyal ortamdaki etkileşimi edinim çerçevesinde değerlendirilebilir. Bir konuda bilgi edinmek ya da beceri kazanmak olarak ifade edilen öğrenme (TDK, 2023) ise bilinçli olarak gerçekleşen bir süreçtir. Dil eğitimi sürecinde öğrenme, bir program çerçevesinde ve sınıf ortamında gerçekleşebilir (Günay, 2015). Suriyeli öğrencilerin örgün eğitim içerisindeki Türkçe öğrenme süreçleri de bu çerçevede değerlendirilebilir. Tokdemir (1999) bu durumu ikinci dili suni olarak okulda ya da çevre ile dolaysız temas aracılığıyla yani sokakta öğrenme şeklinde ifade etmektedir.

Erdüvan (2022), kişilerin birden çok dilde yetkin olabilmemesinin dil biyografilerinin nasıl şekillendiği ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Türkiye tek resmi dilin olduğu bir ulus devlettir (T.C. Anayasa, 1982). Türkiye'ye göç eden her bireyin örgün eğitime katılarak Türkçeyi okulda öğrendiği ve bunun yanı sıra yanlarında kendi miras dillerini de getirdikleri bilinmektedir. Bu süreçte Suriyeli öğrencilerin karşılaştığı bazı zorluklar göze çarpmaktadır. Bu araştırmanın bulguları sosyal çevrenin öğrenim sürecini desteklememesi, ailenin Türkçe öğrenimine karşı direnci ve isteksizliği, diller arası farklılıklar ve ailenin önyargısı gibi zorlukları ön plana çıkarmıştır. Yapılan araştırmalar, benzer şekilde Suriyelilerin Türkçe öğrenme sürecinde gösterdikleri çaba düzeyinin yetersizliğinin (Demirci, 2015), iki dil arası farklılıkların ve ev ortamında ne yapılacağına bilinmememesinin (Ünal, Taşkaya & Ersoy, 2018), sosyal çevrede miras dilin konuşulması (Boylu & Işık, 2020; Güngör & Şenel, 2018; Şimşir & Dilmaç, 2018), dil öğrenimi sürecinde zorluklar olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Öğretmenler, öğrencilerin dili öğrenme sürecinde karşılaştıkları bu zorlukların en önemli nedeninin öz kültüre bağlı kalma çabası olduğunu, anadilleri ile Türkçe arasındaki dil bilgisi ve alfabe farklarının, sığınmacı öğrenci sayısının fazla olmasının ve öğrencilerin ailelerinin dil öğrenmelerine karşı tutumlarının da bu zorluğun nedenleri arasında olduğunu belirtmişlerdir. Göç olgusu söz konusu olduğunda göçmen sınıfındaki kimselerin miras dillerini konuşmaları ve öz kültürlerini korumak istekleri oldukça anlaşılabilir bir düzlemde değerlendirilebilir. Ancak yapılan araştırmalar, Türkiye'de ikamet eden ve farklı kültürlerden gelen göçmenlerin Türkçeye erişiminin sınırlı kaldığını, bu nedenle sosyal ortamda

ötekileştirilmemek adına öz kültürleri ile daha yoğun temasta bulunabilecekleri bir yapı oluşturduklarını göstermektedir (Erduvan, 2022; Deniz, 2021; Sönmez, 2021). Bu durum geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacılar ve onların örgün eğitime katılan çocuklarının dil öğrenme süreçlerini de etkileyerek Türkçe öğrenme süreçlerinde yaşadıkları zorlukların temel nedeni gibi görünmektedir. Çünkü aileler Türkçeye karşı olumsuz bir tutum beslemekle birlikte, kimlik kaybı korkusu yaşamaktadır (Tanrikulu, 2017). Benzer şekilde bu araştırmada da Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde kendi kültürlerini koruma eğilimi gösteriyor olmaları, sürecin kültürel bağlılıklarına etkisini bu yönüyle gözler önüne sermektedir. Ayrıca, anadil ve hedef dil arasındaki farklılıklarda yeni öğrenilen dilde etkin olmayı önemli ölçüde etkilemektedir. Kristen, Mühlau ve Schacht (2016) da, dilbilimsel uzaklık yani dillerin benzememe durumunun zorlayıcı etkilerinden söz etmişlerdir. Araştırmada da benzer şekilde diller arasındaki ya da alfabeler arasındaki farklılığın dil edinim sürecinde etkili olduğu görülmüştür.

Göçle gelen kimselerin miras dillerini konuşmaları oldukça normaldir ve bunun yanı sıra Türkçeye olan ihtiyaçları da kaçınılmazdır (Erduvan, 2022). Söz konusu araştırmanın bulguları Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmesinin miras dillerine katkı sağlayıcı, özgüvenini arttırıcı bir etkisi olduğu ya da herhangi bir etkisi olmadığı sonucunu ortaya koymuştur. Göçmenlerin çok dilliliğine dair ortaya konan tablo, onların Türkçeyi öğrenme, miras dillerini ve diğer dilleri kullanmalarına ilişkin bir bakış açısı geliştirmemizi sağlar (Erduvan, 2022). Yapılan araştırmalar kimi sığınmacıların Türkiye’de yerleşik bir düzen kurmayı isteyenler ve Türkiye’den batıya gitmek adına Türkiye’yi bir geçiş noktası olarak görenler şeklinde ikiye ayrıldığını göstermektedir (Deniz, 2021; Sönmez, 2021). Sığınmacıların bu motivasyonu Türkçe öğrenmelerinin anailleri üzerinde yarattığı etki açısından önemli bir yere sahiptir.

Suriyeli öğrencilerin Türkçe ile etkileşimindeki en önemli paydaşlardan biri de aileleridir. Öğrencilerin Türkçe adına kat ettiği yolun aile bağlarına da yansımaları olması kaçınılmazdır. Bu araştırmada başvurulan öğretmen görüşleri Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi öğrenmelerinin aile bağlarına entegrasyonu kolaylaştırıcı ve destekleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç oldukça olumlu bir çıktı olarak değerlendirilebilir. Çünkü Aykırı (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma, çocuğu örgün eğitim sistemindeki Suriyeli velilerin dil bariyeri nedeniyle ne öğretmenlerle ne de diğer velilerle sağlıklı iletişim kuramadığını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin Türkçe öğrenmesinin aile bağlarına katkıları bu yönüyle önemli bir sorunun çözümünü de beraberinde getirmektedir. Araştırmada, ailelerin önyargıları ve dil edinime ilişkin destek sunmamlarından da söz edilse de, Whitaker (2010), ailelerin çocuklarının kendilerinden daha iyi fırsatlara sahip olması açısından okulla iletişim kurabilmeyi önemstediklerini ve bu bağlamda dil edinimine yatırım yapmaya istekli olduklarını vurgulamıştır. Ayrıca çocukların dil öğrenmesinin ailelere tercüman olarak destek sağlamaları ya da dil öğrenme konusunda rol model olabilmeleri açısından önemli görüldüğü ifade edilmiştir. Hedef dilin ediniminde maruziyet önemli bir faktör olarak ele alınmaktadır (Kristen, Mühlau & Schacht, 2016). Bu bağlamda ailelerin dili kullanmaya özen göstermeleri ya da öğrencilerin hedef dili kullanmasına destek vermeleri önemli bir katkı sağlayabilir. Aile sermayesi, dil ediniminde önemli etmenlerden biri olarak görülmektedir. Ailelerin eğitilmiş olma durumu, seçtikleri işler, içindeki yaşadıkları topluluk ve uyum süreçleri çocukların dil öğrenimini etkilemektedir. Bu bağlamda, ailenin hedef kültürün sosyal yaşantısına dahil olmasının ve dil edinimine yatırım yapmasının etkili olduğu gözlenmektedir (Li, 2007). Bu açıdan, araştırmada ailelerin sosyal hayata yeterince entegre olmamasının dil öğrenim sürecini olumsuz etkilemesi olağan görülmektedir.

Öğretmen görüşlerinden hareketle bir çerçeve sunulmasının hedeflendiği bu çalışmada Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenim sürecinin psikolojik etkilerine bakıldığında en başta yaşanan uyum sorunlarının zamanla azalması ve buna paralel olarak bireylerin özgüvenin artması karşımıza çıkmaktadır. Buna paralel olarak öğrenciler Türkçeyi öğrenirken kaygılanıp korku duymakla birlikte Türkçe öğrendikçe mutlu oldukları, empati ve iletişim becerilerinin arttığı görülmüştür. Şimşir ve Dilmaç (2018), Suriyeli öğrencilerin yaşadığı uyum sorunlarının beraberinde iletişim becerilerinde ve bununla birlikte arkadaş ilişkilerinde güçlükler oluşturduğunu ifade etmiştir. Ünal, Taşkaya ve Ersoy (2018) da Suriyeli sığınmacıların Türkçe konuşurken yanlış yapmaktan ve Türkçe konuşurken kendileri ile alay edilmesinden korktuklarını ve utandıklarını, tüm bunların yanı sıra özgüven düşüklüğünden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ve psikolojik kaygılarının tetiklendiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin yaşadığı bu kaygı duyguları onları sürekli tedirgin hissettirebilir (Derman, 2010). Dil becerilerini kazanma sürecinde öğrenenin, öğrenebileceğine dair inancı kişiyi motive eder (Demirci, 2015). Buna paralel olarak bu inanç ve motivasyonun kişiyi karşılaştığı psikolojik güçlüklerin üstesinden gelmesini kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu söylenebilir. Suriyeli sığınmacılar söz konusu olduğunda motivasyonun dil öğreniminde önemli bir yeri vardır (Ünal, Taşkaya & Ersoy, 2018). Nimer (2019), bazı durumlarda dil bariyerinin psikolojik sağlığı olumsuz etkileyebileceğini, bunun yanında göç olgusu karşısında dil öğrenmenin stres, endişe ve kaygıyı azaltmak için gerekli olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle Türkçe öğrenmenin Suriyeli öğrencilerin psikolojik uyumları ve iyilik halleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

Öğretmen görüşleri üzerinden Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinin etkilerinin incelendiği bu araştırma ortaya koyduğu sonuçlar ile Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecine ilişkin sosyal ve psikolojik bir çerçeve sunmaktadır. Bu yönüyle bir başlangıç noktası sunan bu araştırma aracılığıyla kültür ve birey çerçevesinde yeni incelemeler ve araştırmalar

gerçekleştirilebilir. Öğrenme ortamları bu çerçeveler kapsamında farklı bir bakış açısıyla incelenebilir ve yeni öğrenme yaklaşımları geliştirilebilir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye uyum ve entegrasyonu adına ailelerin direnç, isteksizlik ve ön yargılarını ortadan kaldırmaya yönelik sosyal uyum çerçevesinde okul ve aile temelli müdahale programları geliştirilebilir. Bunun yanı sıra iletişim, empati ve duygu düzenleme çerçevesinde gerçekleştirilebilecek uygulamalar aracılığı ile yaşanan psikolojik etkiler azaltılabilir ve hatta ortadan kaldırılabilir. Ayrıca sonraki araştırmalar için de öğretmenlerle etkileşimi artıracak görüşmeler yapılarak ve öğrencilere ilişkin gözlemler gerçekleştirilerek öğrencilerin süreçteki psikolojik deneyimlerine yönelik daha detaylı bilgiler edinilebilir. Tüm eğitim düzeyleri dahil edilerek, lise ve üniversitedeki sığınmacı öğrencilerin yaşadıkları sorunlar, dil öğrenim süreçlerinin etkileri araştırılabilir. Bulguların ortaya koyduğu üzere, dil öğrenim sürecindeki zorlukları azaltmak ve uyumu kolaylaştırmak adına ailelerin de dil eğitiminden geçmeleri, uyum süreci etkinliklerine katılmaları sağlanmalı bu yönde sağlam politikalar geliştirilmelidir.

Katkısı Olanlar

Araştırma verilerinin edinilmesinde katkı sağlayan ve katılımcı olarak yer alan tüm öğretmenlere teşekkür ederiz.

Etik Kurul Onay Bilgileri

Bu araştırma, Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulunun 06.10.2023 tarihli ve 3 nolu kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması

Makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yazar Katkıları

Yazar 1: Araştırma probleminin belirlenmesi, örneklemin belirlenmesi, verilerin toplanması ve analizi, bulguların yazımı, tartışma

Yazar 2: Araştırma probleminin belirlenmesi, örneklemin belirlenmesi, verilerin toplanması ve analizi, bulguların yazımı, tartışma

Kaynakça

- AlHammadi, F. S. (2016). Psycholinguistic determinants of immigrant second language acquisition. *Lingua*, 179, 24-37. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2016.03.001>
- Aykırı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin eğitim durumlarına ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 2(1), 44-56.
- Bernhard, S. (2023). Accommodation, empowerment and disinvestment—Typical second-language learning trajectories of Syrian refugees in Germany. *International Migration*, 61(3), 254-269. <https://doi.org/10.1111/imig.13044>
- Büyükikiz, K. K. & Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414-1430.
- Boylu, E., & Çal Işık, P. (2019). Suriyeli mülteci çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin yaşadıkları durumlara ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 895-936. <https://doi.org/10.17152/gefad.421069>
- Boylu, E. & Işık, P. (2020). Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde Türkçe öğrenme süreçleri üzerine öğretmen görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 1113-1128. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020..-641783>
- Ćatibušić, B., Gallagher, F., & Karazi, S. (2021). Syrian voices: An exploration of the language learning needs and integration supports for adult Syrian refugees in Ireland. *International Journal of Inclusive Education*, 25(1), 22-39. <https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1673957>
- Clarke, V., & Braun, V. (2016). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>
- Cresswell, J. W. & Creswell, JD (2018). *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Method Approaches* (5th ed.). Sage Publication.
- Demirci, M. (2015). B1 seviyesinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin sesli okuma becerisiyle ilgili tespitler. *Turkish Studies*, 10(7), 333-358.
- Deniz, Ö. (2021). *Linguistic construction of translocal identities: Multilingual Ugandans in İstanbul*. (Tez No: 699146) [Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi]
- Derman, S. (2010). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(29), 227-247.
- Duğan, Ö. & Gürbüz, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonuna yönelik bir araştırma. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 529-546. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14625>
- Erduyan, I. (2022). Göç ve Dil. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2(26), 625-642. <https://doi.org/10.56074/msgsusbd.1177774>
- Erol Emiroğlu, S. (2018). *Suriyeli Sığınmacı Çocukların Eğitimi ve Sorunları*. (Tez no: 532782) [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]
- Guest, G., MacQueen, K. M., & Namey, E. E. (2012). Introduction to applied thematic analysis. *Applied thematic analysis*, 3(20), 1-21. <https://doi.org/10.4135/9781483384436>
- Günay, V. D. (2015). İki ya da çok dillilik ve Avrupa toplumu [Bildiri Sunumu]. Uluslararası Türkçe Öğretimi Kongresi, Belçika.
- Güngör, F. & Şenel, E. A. (2018). Yabancı uyruklu ilkökul öğrencilerinin eğitim – öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173. <https://doi.org/10.18039/ajesi.454575>
- Isphording, I. E., & Otten, S. (2014). Linguistic barriers in the destination language acquisition of immigrants. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 105, 30-50. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2014.03.027>
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Kardeş, S., & Akman, B. (2018). Suriyeli mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1225-1237. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466333>
- Kristen, C., Mühlau, P., & Schacht, D. (2016). Language acquisition of recently arrived immigrants in England, Germany, Ireland, and the Netherlands. *Ethnicities*, 16(2), 180-212. <https://doi.org/10.1177/1468796815616157>
- Kristen, C., & Seuring, J. (2021). Destination-language acquisition of recently arrived immigrants. Do refugees differ from other immigrants? *Journal for Educational Research Online*, 13(1), 128-156. <https://doi.org/10.25656/01:22068>
- Li, G. (2007). Home environment and second-language acquisition: the importance of family capital. *British Journal of Sociology of Education*, 28(3), 285–299. <https://doi.org/10.1080/01425690701252028>
- Nimer, M. (2019). Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin Türkçe dil eğitimi deneyimleri ve kurumsal yapılar. İstanbul Politikalar Merkezi Sabancı Üniversitesi Stiftung Mecrator Girişimi.
- ORSAM (2023). *Hakkımızda*. <https://www.orsam.org.tr/index.php>
- PİKTES (2023). *Hakkımızda*. <https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda>

- Sönmez, E. (2021). *Investigating agency in discourse: Multilingual Iranian immigrants in İstanbul*. (Tez No: 699274) [Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi]
- Şimşir, Z. & Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *İlköğretim Online*, 17(3), 1719- 1737. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.419647>
- Taşkaya, S. M., & Ersoy, G. (2020). Suriyeli sığınmacılara Türkçe öğretiminde sınıf öğretmenlerinin uygulamaları. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 130-138. <https://doi.org/10.18560/cukurova.31>
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144.
- Tokdemir, A. (1999). Anadil ve ikinci dil. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (13), 21-24.
- Türker, M. S., & Çelik, H. (2022). Investigation of Syrian refugees' motivations for learning Turkish. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 10(1), 65-74. <https://doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.10n.1p.65>
- Ünal, K., Taşkaya, S. M., & Ersoy, G. (2018). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 134-149. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.472814>
- Whitaker, E. (2010). *Language acquisition of the children of immigrants and the role of nonprofit organizations*. University of Puget Sound.
- Yiğit, A., Şanlı, E., & Gökalp, M. (2021). Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarına yönelik öğretmen, okul yöneticileri ve öğrencilerin görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 40(1), 471-496. <https://doi.org/10.7822/omuefd.856750>

Extended Abstract

Introduction

Several studies have investigated the language learning process of students who are under temporary protection or are refugees. However, many of these studies do not explicitly analyze the psychological effects associated with this process. In addition to the challenges of adapting to a new culture, Syrian students face difficulties in language learning. These challenges may stem from various factors, including family dynamics, available support, and language differences, among others.

Analyzing the literature, it is obvious that the psychological effects of language learning were not examined in detail. Furthermore, discussing this issue with teachers in constant contact with the students and families could contribute to language education and the effectiveness of the adaptation process. The results of the research are thought to have important outcomes in terms of revealing the reasons for the difficulties that refugee students experience in language learning, trying to determine the linguistic and psychological reasons and solutions to these problems, and finally determining the effects of students' learning Turkish in terms of belonging and alienation to the culture (the home culture and the target culture). Besides, it is believed that the results could help teachers with their practice in schools and policies regarding the adaptation process.

This research had an aim to address this process, its psycho-social effects and overall experiences. The participants were teachers working in primary and middle schools where Syrian students are educated. Concerning this aim the research questions of the study were:

- 1) What are the problems that students face in learning Turkish?
- 2) What are the reasons of problems students face in learning Turkish?
- 3) What are the effects of learning Turkish on students' sense of belonging?
- 4) What are the effects of learning Turkish in terms of alienation to their home culture?

Method

The study was phenomenological, one of the qualitative designs, trying to reveal a situation in detail. The participants were 20 teachers working in schools where Syrian students are educated. The sampling method was snowball sampling which is applied to reach the other teacher via the participating teacher. There were 13 primary school teachers and 7 middle school teachers. The years of seniority were changing between 6 and 21 years and more. 7 of teachers were primary teachers, 4 Turkish teachers, 3 science teachers, 2 maths teachers, 1 guidance counsellor, 1 social sciences teacher, 1 visual arts teacher and 1 English teacher who participated.

Within the study, a demographic information form and "Teacher Opinion Form on the Turkish Learning Process of Syrian Students and Its Psychological Effects" were used. There were 7 open-ended questions in the opinion form. Before the implementation, the form was reviewed by two independent researchers who specialize in qualitative research in the field of curriculum and instruction. Based on their feedback, the final version was prepared and executed. In this research, data were collected using online forms.

Thematic analysis was conducted to analyze the data. The draft themes were formed through the interview questions and the literature review. The codes obtained by the analyses of two researchers independently were compared, and the last version of both themes and codes were processed. The coefficient of inter-coder reliability regarding this comparison is 0.93. The personal information of participants was kept private, and ethics committee permission was obtained.

Findings

The findings of the research were collected under various themes. These themes were "How the Turkish learning process of Syrian students begins", "The difficulties faced by Syrian students in the Turkish learning process", "The reasons for the difficulties encountered in the Turkish learning process", "The effect of the Turkish learning process of Syrian students on their native language", "The effects of the Turkish learning process of Syrian students on their family context". effect", "The effect of Syrian students' Turkish learning process on their cultural attachment" and "The psychological effects of the Turkish learning process on Syrian students".

Teachers were first asked how the language learning process began for Syrian students. In this regard, it was observed that 11 of the teachers stated that the students started learning Turkish at school, six of them stated that learning started in social environments, and the other three teachers stated that learning started in both places.

One question addressed the challenges students face while learning Turkish. The most commonly reported issues included a lack of support from their social environment and resistance from their families regarding learning the

language. Additionally, problems such as family reluctance, differences between languages, and family prejudices were also noted.

Teachers expressed that one of the primary reasons for the difficulties students encounter in learning Turkish is their desire to adhere to their own culture. Other factors contributing to these challenges include grammatical differences between their mother tongue and Turkish, differences in the alphabet, the high number of refugee students, and family attitudes towards learning Turkish.

The effect of learning Turkish on the students' mother tongue was another part of the study. It was seen that teachers thought this process has some impact such as contribution and self-confidence enhancement but also has no effect at all. Another question addressed the impact of this language learning process on the family. While 7 of the teachers stated that the Turkish learning process did not have any effect, 11 teachers stated that this process facilitated integration into Türkiye. Additionally, some of the teachers stated that knowing Turkish enabled the student to gain status in the family and facilitates communication in the family (f:2).

When we looked at the findings on how Syrian students' Turkish learning processes affect culture, it was stated that the most frequently emphasized situation was 'the tendency to protect their own culture'. Additionally, approaching Turkish culture, embracing multiculturalism, and experiencing cultural confusion were also mentioned.

Finally, teachers expressed their opinions about the psychological effects of the language learning process on Syrian students. According to teachers' views, the process of learning Turkish causes various psychological effects for students, such as adaptation difficulties that decrease over time, and increase in self-confidence, anxiety/fear, and happiness.

Conclusion

From the perspective of the teachers working in the schools where Syrian students study, it is seen that the process of students learning Turkish mostly starts at school and is not supported enough by the social environment and family. Teachers' opinions show that families' resistance to learning Turkish causes students to have problems in this process and causes a slower learning process. In addition, the fear of losing one's culture and differences between languages are among the important reasons for the difficulties experienced. It was stated that learning Turkish provides students with self-confidence in communicating in their language or other languages, but some teachers said that learning Turkish did not have any effect in this regard. It has been observed that learning Turkish has a role in the reflection of students' family lives, contributing to the integration of the family in the adaptation process, or providing status or place for children who speak Turkish in the family. Again, some teachers stated that they did not observe any impact on the family. Although the process of learning Turkish contributes to the development of students in terms of increasing self-confidence, adaptability, getting away from anxiety and fear, being happy, and increasing communication skills, a few students tend to stick to their own culture, and a few students tend to get closer to the target culture (Turkish culture) or are very close to it. It was stated that it started to acquire a cultural structure.

This research explores the perspectives of teachers on the effects of Syrian students learning Turkish, providing a psycho-social framework for understanding this learning process. The findings indicate that various dimensions, such as the learning environment, cultural context, and family influences, form a sociolinguistic framework, while the psychological impacts represent the psycholinguistic framework. This study serves as a starting point for further investigations into cultural and individual aspects of language learning.

Future research can adopt different perspectives on learning environments within these frameworks and develop new learning approaches. To gain deeper insights into students' psychological experiences, it would be beneficial to conduct interviews that foster interaction between teachers and students, in addition to making direct observations of students' behavior. Moreover, including all educational levels in future studies could help identify the challenges faced by refugee students in high school and university and examine the effects of the language learning process. The findings suggest that to alleviate the difficulties in language acquisition and support adaptation, families should receive language education and engage in activities designed to aid the adaptation process. Additionally, it is crucial to develop robust policies addressing these needs.